

Overpeinzingen van een terugtrekend studieleider

Paul de Vries

Van afbouw, renovatie, opbouw en vernieuwbouw Stilstaan, wenden en wentelen, veranderen

In vier jaar tijd werken we aan de afbouw van de opleiding Docerend Theatermaker en het compleet vernieuwen van het curriculum van de opleiding Docent Theater.

Een kleine vier jaar geleden maakte ik kennis met de nieuwe lector Kunst en Professionalisering en hij maakte kennis met mij, de nieuwe studieleider van de opleiding Docent Theater & Docerend Theatermaker.

Hij bood aan om mij te helpen: "ik wil graag iets voor je betekenen". Wat dat kon zijn, kon ik nog niet bevroeden.

In de zomer had ik mij grote zorgen gemaakt na het plotselinge vertrek van mijn voorganger-studieleider. Het accreditatieproces was moeizaam verlopen, het team en de studieleider waren op heel veel punten uit elkaar gegroeid.

In het team was er vooral heel veel onduidelijkheid: geen koers, geen jaartaken, modules waren grotendeels niet aangemaakt; er leefde angst om uren of taken te verliezen, men was de weg kwijt en er was sprake van groot wantrouwen naar elkaar onderling.

De puinhopen werden steeds hoger naarmate ik er meer indook. De eerste stap: alles in kaart te brengen. Tijdens de eerste bijeenkomst direct na de zomer kwam hij langs en stelde zich voor: "ik ben Bart van Rosmalen, muzikant en onderzoeker". Vanaf die dag ook lector. "Ja, laten we maar om de tafel gaan!" En zo geschiedde.

Voorafgaand aan elke bijeenkomst met het team spraken wij elkaar. "Wat zijn nu de onderwerpen die spelen?" "Nee, we gaan niet praten, niet discussiëren!" Hij kwam met activerende werkvormen

*Uit: Poetry in the Making
van Ted Hughes*

*The Small Box
(gedicht van Vasco Popa)*

*The small box gets its first teeth
And its small length
Its small width and small emptiness
And all that it has got*

*The small box is growing bigger
And now the cupboard is in it
That it was in before*

*And it grows bigger and bigger
And now has in it the room
And the house and the town
and the land
And the world it was in before*

*The small box remembers its childhood
And by overgreat longing
It becomes a small box again*

*Now in the small box
Is the whole world quite tiny
You can easily put it in a pocket
Easily steal it easily lose it*

Take care of the small box

“De muzen hebben mij geleerd een lied te zingen dat mijn beperkte vermogen overstijgt.”

–Citaat van Hesiodus, tijdgenoot van Homerus

en pakte zijn cello, later kwamen de praktijkonderzoekers ook met vormen. Eerst in een andere mindset komen: vooral de verbeelding en de eigen creativiteit de boventoon laten voeren. De stilte ervaren, luisteren met aandacht, laven aan zingende voorbeelden. Even wandelen wanneer het teveel wordt.

Dat hebben we de afgelopen jaren regelmatig gedaan. Eerst nog met Hanke Drop en soms Carolien Oostveen, en nu lijkt het erop dat het team steeds meer op eigen benen kan staan. Klaar ben je nooit, gemakkelijk verval je weer in herhaling. Een frisse neus halen buiten de deur is en blijft belangrijk.

In dit artikel beschrijf ik de opdracht die de opleiding meekreeg naar aanleiding van de accreditatie. Dit gaat over het vervolg: de afbouw en de opbouw; de invloed van de stakeholders, zoals KVDO, KUO NEXT; het beleid van de HKU, en de weerslag van dit alles op het team.

Accreditatie

Geschiedenis/transitie/nazomer 2014

Opdracht directeur daarna/achtergronden van conceptbesluit/oktober 2014

In 2012 wordt besloten om te stoppen met de opleiding Docerend Theatermaker. Uit onderzoek onder alumni blijkt namelijk dat de educatieve beroepspraktijk van de theaterdocent niet significant verschilt met die van de docerend theatermaker, waarbij het ontbreken van een lesbevoegdheid voor de laatste een nadeel is. Het artistiek ambachtelijke verschil tussen beide opleidingen en beroepspraktijken is in de loop van de tijd verdwenen, immers: ook van de theaterdocent wordt nu verwacht dat hij een goede maker is. Dat heeft binnen de afdeling Theater & Educatie en bij de directie van de School of Theatre geleid tot de conclusie dat het verstandig is om de opleiding Docerend Theatermaker de komende jaren af te bouwen en het makerschap goed te verankeren in de opleiding Docent Theater. Daarmee kan de expertise die is opgebouwd bij de Docerend Theatermaker wel worden behouden. Dit besluit is bekrachtigd in 2014, en zal na de accreditatie in juni ingaan.

Het lectoraat valt met de neus in de boter, dit is een zinkend schip waar iets te winnen valt. Echter, om toegang te krijgen tot het verbrokkelde team moet heel omzichtig te werk gegaan worden. Hoe krijgen we zowel het individu, als het team weer enthousiast voor het vak en de opleiding? Een aantal docenten vanuit de op-

leiding krijgt de kans om hun eigen praktijk weer onder de loep te nemen, in samenspraak met collega's vanuit andere opleidingen en disciplines; om hun makerschap door te ontwikkelen; om artistiek onderzoek op de vloer te doen en dit te delen.

Naar aanleiding van de accreditatie wordt een lijst met aandachtspunten opgesteld.

Aanbevelingen zijn o.a.

- werken aan een samenhangend programma met een duidelijke opbouw
- aandacht hebben voor ambacht, samenwerken, maatschappelijk bewustzijn, cultureel ondernemerschap
- eigen visie op- en eigen stijl in doceren ontwikkelen, verbindingen maken en zoeken naar nieuwe toepassingen binnen de educatieve context
- verstevigen van leerlijnen
- stapsgewijs werken aan eigen signatuur en specialisme
- sterke integrale benadering en beroepsgerichtheid van opdrachten en projecten aanbrengen
- veelvuldig werken met feedback en stimuleren van reflectie
- optimale ontwikkeling van de student onder de loep nemen
- opleiding toetsen op valide en betrouwbare wijze
- vaker integraal beoordelen, vaker ook werken met externe beoordelaars
- opleiding Docerend Theatermaker afbouwen en nieuw curriculum Theaterdocent opbouwen

Wensdenken van de nieuwe studieleider

Maken en doceren zijn gelijkwaardige eenheden in de opleiding.

Je zet het makerschap in voor andere vormen dan alleen voorstellingen c.q. installaties.

Vormen als debat, vlogs, blogs, performance lecture, lezing, maar ook in het onderwijs creëren/maken, daarmee kun je de deelnemer en/of het publiek op een geheel andere wijze bereiken. Opnieuw nadenken over diversiteit en internationalisering als lijn in de opleiding.

Het eigenaarschap van de student vergroten.

Dit is het pad dat we de afgelopen jaren zijn gegaan.

Op weg naar zelfsturing. Van paniek, wantrouwen naar elkaar, angst voor het verlies van uren, dobberend op een stuurloos en bijna zinkend schip. Voordat ik nu met een gerust gevoel bovenstaande

“Maar wat zich ver, ver op de andere oever afspeelde, was volstrekt onduidelijk; daarvoor bestond geen naam, er waren geen kleuren en geen details te onderscheiden.”

–Boris Pasternak, *Ljuvers' Kinderjaren*

Vladimir: ... We could start all over again perhaps.

Estragon: That should be easy.

Vladimir: It's the start that's difficult.

Estragon: You can start from anything.

Vladimir: Yes, but you have to decide.

Estragon: True.

-Beckett, *Waiting for Godot*

uitspraken in de NRC lees hebben we heel wat meegemaakt om het schip weer te laten drijven en op koers te zetten.

Ik ga in gesprek met het lectoraat Kunst en Professionalisering. In de voorbereiding constateren we dat er een andere grondhouding nodig is. Stap voor stap willen we het vertrouwen herwinnen in het team. Je eigen praktijk tegen het licht houden. Terugkeren naar voor jou wezenlijke bronnen. Deze bronnen op een speelse wijze aan elkaar etaleren, delen.

De docent als maker in verbinding met de ander en met de omgeving; in verbinding met de actualiteit.

Teamontwikkeling oktober 2014

We starten met een docentenmiddag, waarop we op basis van persoonlijke bronnen en fascinaties elkaar weer laten zien wat voor een ieder de motor, de noodzaak van het vak is. Er wordt gedicht, er wordt geschreven, er wordt geluisterd, de eerste stap naar het speelse wordt voorzichtig gezet. We gaan niet met elkaar in dialoog. Eerst maar eens echt luisteren naar de ander. De bijeenkomst: het gebeuren moet intuïtief zijn, lucht geven, een ieder moet verrast worden en de waarde moet juist niet beoordeeld worden. Een moment van delen, in plaats van wantrouwen. Het gaat werken als een cadeau aan elkaar. De lector en de nieuwe studieleider bepalen na de middag wie er wordt uitgenodigd voor een onderzoeksplek. Van belang is dat gegadigden betrokken zijn bij een leerlijn en de ambitie hebben om te maken en te spelen. Zo valt de keuze op Jochem Naafs, Brechtje Wedman en Anouk Saleming. Deze docenten gaan zich bezig houden met nieuwe vormen van reflectie, systematische reflectie, experimenten met eigen onderzoeksvragen. Niet alleen, maar juist in kringen samen met anderen. Met het team gaan we aan de slag: door wie of wat wordt ieder geïnspireerd? We hebben nu een waardevolle start gemaakt. We mogen even dromen over een opleiding van de toekomst en deze verlangens en ambities vervatten in metaforen. Er worden kaarten gemaakt die beschreven worden met de wenselijke veranderingen.

Anouk beschrijft haar indrukken van de eerste bijeenkomsten als volgt: "iedereen heeft in de vakantie wel een moment van geraakt-heid. Je stapt ergens een museum binnen, je leest een boek, je staat op een berg en wordt overvallen door de schoonheid van de natuur. Bart, de lector, geeft ons de opdracht zo'n moment te benoemen en er dan met twee collega's over te spreken. Door het hardop uit te

spreken voor mijn collega's is mijn stille voornemen een belofte geworden, met mijn twee collega's als getuigen. Een mooie belofte aan mij en de wereld!

De tweede bijeenkomst met alle docenten worden we door de lector gevraagd iets mee te nemen dat ons inspireert/fascineert. Een bron waar je steeds weer naar terugkeert. We wisselen uit en leren elkaar kennen. "Wat heb ik toch een leuke collega's!" denk ik.

De rest van de dag iets met papier en overleg, waarvan ik alleen de cello heb onthouden. De laatste bijeenkomst spreken we over maken, over theater, over schijf aan de regels en hoe het ook kan. Over vrijheid, falen en stralen.

Wilfred [Hermkens] en ik hebben allerlei wilde ideeën. Ineens is het geen stroef gesprek. We verzinnen een week waarin docenten en studenten uit alle jaren een week met elkaar maken, zwoegen, zoeken, vinden. We verzinnen de artistieke coach. Studenten mogen zich laten inspireren. Hoe organiseer je bevlogenheid? Hoe organiseer je een gezamenlijke flow bij het maken van essentiële keuzes?

Hoe kun je blijven denken in mogelijkheden?"

Afbouw en opbouw Puinruimen en handen uit de mouwen

Er moest heel wat gebeuren om het team weer op de rails te krijgen. Op de een of andere manier moest men weer met elkaar in gesprek. Na een week is echter het zuur over van alles en nog wat teruggekeerd.

Hoe hiermee aan de slag te gaan?

Al een maand na onze eerste docentendag starten we met een verbeter- en verbouwtraject. We starten gesprekken met vertegenwoordigers vanuit de docenten die samenwerken in leerlijnen. Ook spreken we over tutoraat, intervisie en loopbaan. Behoeftes peilen... een goede gedachte, maar in eerste instantie niet zo eenvoudig. Het leidt vaak tot tegenstrijdigheden, frustratie en achterklap.

Er moet helderheid komen over jaartaken, rollen, functies, aanstellingen en leerlijnen. Er is een cultuur ontstaan waarin achteraf gezeurd wordt over uren, hiermee moet schoon schip worden gemaakt. Werken aan gezamenlijke verantwoordelijkheid, zelfsturing staan op de agenda. Ook begrijpelijker geschreven modules en docenten voldoende mogelijkheden bieden om programma's te

In de NRC van 1 december 2017 lees ik een artikel over de Corporate Rebels. "Geef medewerkers vrijheid en autonomie en als je medewerkers als kinderen behandelt, gedragen ze zich ook zo. Wat is er nodig? Er is een sfeer van vrijheid en vertrouwen er wordt niet aan lange termijn voorspellingen gedaan maar voortdurend geëxperimenteerd met nieuwe dingen en daarvan geleerd. Werk wordt verdeeld op basis van talent en motivatie in de organisatie, en niet op basis van een functie-omschrijving. De leidinggevende speelt niet de baas, maar stelt zich ondersteunend op. Organisaties moeten onmiddellijk aan hun werknemers vragen: "wat kunnen wij doen om het werk prettiger te maken?" Reken de medewerkers liever af op resultaat en geef ze de vrijheid waar en wanneer ze willen werken. Werk in teams. We moeten ons in organisaties op een nieuwe manier tot elkaar leren verhouden. Een cultuur waar je openlijk over fouten kunt praten, radicaal eerlijk kunt zijn, en helemaal verantwoordelijk bent voor wat je zelf doet. Zo krijg je een revolutie van onderop."

Volgens Martin Luther King hebben we slechts twee opties: "samen leven als broeders, of samen ten onder gaan als dwazen."

-M.L. King

herijken. Personeel ontwikkelkansen bieden. Het duizelt mij, waar te beginnen? Er wordt gezocht naar een vorm.

In overleg met de interim-directeur ga ik op zoek naar middelen en mogelijkheden om aan de slag te gaan met de jaartaken, inschaling, aanstellingen en rollen. Ik wil stap voor stap helderheid scheppen, afbakenen en herformuleren. Past de functie nog? Moeten we deze opnieuw formuleren?

Via functionerings- en beoordelingsgesprekken wordt stap voor stap steeds meer duidelijk. Werken aan herstel van vertrouwen doen de directeur, de lector en de studieleader. Elk kiest een eigen invalshoek, in de hoop dat het samenspel leidt tot het gewenste resultaat.

Elke leerlijn wordt opnieuw onder de loep genomen en de gesprekken worden gelukkig gefaciliteerd. We gaan per leerlijn ingrediënten verzamelen voor het nieuwe curriculum van de opleiding Theaterdocent. We nemen de modules door en scherpen aan waar nodig. Op basis van eerder verworven kennis, overlap en afstemming. We onderzoeken het eigen programma, maar ook het gemeenschappelijke programma dat we doen met enerzijds de docentopleidingen beeld en muziek, en anderzijds met de opleidingen binnen de faculteit. Brechtje gaat de competenties en kennisbasis in kaart brengen.

KVDO/LOO theaterdocent /KUO next /peer review Blik verruimen, perspectieven schetsen en duiden, aan de slag in velerlei vormen

Waar de onderzoekers in het lectoraat de kans krijgen om zich te verdiepen in nieuwe, speelse werkvormen, besluit ik om meer inzicht te krijgen in het theater- en onderwijslandschap. Ik besluit om toe te treden tot het KVDO, landelijk overleg kunstvakdocent en neem ook deel aan het landelijk overleg theaterdocent. Dicht bij het vuur, om zo de landelijke ontwikkelingen van de discipline en de andere kunstvakdisciplines nauwgezet te kunnen volgen. Om zodoende de herijking ook te kunnen onderbouwen en aan te kunnen sluiten bij deze processen. In het KVDO zijn de speerpunten de herijking van de curricula van de docentopleidingen, het verzamelen van de ingrediënten voor KUO Next – onderwijs 2032 en de aankondiging van een peer review.

De peer review is een instrument waar zeven kunstvak-docent-theateropleidingen elkaar bevragen. Mogelijk wordt de peer review een onderlegger voor een toekomstige accreditatie. In de peer review worden casus op basis van gewenste competenties voorgelegd aan elkaar, vanuit de wil om het opleidingsonderwijs regelmatig te veranderen en om mee te denken bij dilemma's in het veranderproces van collega-opleidingen.

Onder de inspirerende leiding van Eva van der Molen, landelijk projectleider van '10voordeleraar', zijn we hiermee aan de slag gegaan. Het plaatsen van de peer review in het landelijk overleg is een gouden greep. Dit heeft de sfeer en de verhoudingen duidelijk verbeterd. De manier van uitwisselen is veel laagdrempeliger dan voorheen, en heeft gezorgd voor respect, erkenning van de verschillen en het heeft de toegankelijkheid tot elkaars opleidingen vergroot.

Door SAC KUO, KVDO en de toekomstagenda van de HKU zijn we nu op het spoor gezet van flexibiliseren, op maat trajecten, gedifferentieerd en gepersonaliseerd leren en het vergroten van het eigenaarschap van de student. Onderwerpen als leven lang leren, minors, zichtbaarheid op het digitale domein, diversiteit en internationaliseren, denken in leergebieden, het verwerven van interculturele competenties, staan hoog op de agenda.

"Soms functioneert de herinnering niet perfect, is ons brein aangetast of verstoord geraakt door de situatie waarin wij terecht zijn gekomen. Maar hoe onaangenaam dit in ons dagelijks leven ook mag zijn, voor het toneel wordt daardoor aan de toeschouwer iets duidelijk gemaakt over de gecompliceerdheid van ons denken en biedt het ons een onverwachts inzicht in de gevoelswereld van de hoofdpersoon. Remmingen vallen ineens weg, de controle over de herinnering blijkt te zijn verdwenen en door de verwarring die in de hersenen plaatsvindt, treden elementen naar buiten die iets verklaren over de oorzaak van het gedrag."

-Stefan Hertmans, *Neem en Lees* (poëziegeschenk 2016)

“Mij interesseert het niet hoe mensen bewegen, ik ben alleen geïnteresseerd in wat hen beweegt.”

–Pina Bausch, choreografe

Makerschap aanwakkeren in het team

Vanaf januari 2015 zijn dus vanuit Theater drie praktijkonderzoekers (Brechtje, Anouk en Jochem) actief in het lectoraat Kunst en Professionalisering. Vanaf 2017 komen ook Wilfred Hermkens en Marco Oude Moleman erbij, en dan ronden Brechtje Wedman en Jochem Naafs hun onderzoek af.

Brechtje doet onderzoek naar ‘de spelende begeleider.’ Jochem verdiept zich in nieuwe manieren van onderzoek, zoals bijvoorbeeld de performance lecture. Anouk werkt aan een vorm waarmee studenten en ook docenten meer invloed krijgen op het bestaande curriculum. Dit vertaalt zich uiteindelijk in nieuwe modules.

De kern van de opdracht van het muzische professionaliseringsprogramma is om het makerschap bij docenten en opleiders aan te wakkeren. De docent als maker is in verbinding met zichzelf: zij is in verbinding met de ander en de omgeving, ze is in verbinding met de actualiteit. Vertaald naar de onderwijspraktijk van de HKU betekent dit bijvoorbeeld dat een docent die op muzische wijze zijn makerschap versterkt, zich meer bewust wordt van de eigen drijfveren en mogelijkheden in wisselwerking met anderen. Het handelingsrepertoire wordt hiermee uitgebreid en toepasbaar gemaakt, en middels deze vernieuwingen wordt bijgedragen aan een lerende hogeschool. Hoe werk je samen? Hoe ontwikkel je nieuwe vormen van reflectie? Hoe kunnen studenten zich bekwalen in systematische reflectie?

Studenten betrekken bij realisatie opleidingsonderdelen

We werken aan een nieuwe opleiding Theaterdocent. Daarnaast realiseren we de zorgvuldige afbouw van de opleiding Docerend Theatermaker. De studenten van die opleiding moeten vooral het gevoel houden en zich ervan bewust zijn dat zij aan een goede opleiding studeren. We nemen hen waar mogelijk mee in de realisatie van nieuwe programmaonderdelen.

Van verkennen, verdiepen, professionaliseren gaan we naar positioneren.

Het werkveld van de afgestudeerde is omvangrijk. In de eerste plaats is dit het onderwijs -kunst- en cultuureducatie-, maar ook de zorgsector, erfgoedinstanties en festivalorganisaties hebben afgestudeerden nodig die kunnen inspireren, bereid zijn met andere ogen naar bestaande problemen te kijken en die in staat zijn om in mogelijkheden te denken.

Voor het schooljaar 2015-2016 worden er voor het eerst alleen studenten voor de opleiding Theaterdocent aangenomen.

Torenhoge belangen, samen op weg/curriculum bijeenkomsten Er komen leerlijn-overleggen en een jaarlijkse curriculum bijeenkomst met een kerngroep (vertegenwoordigers uit leerlijnen) om scherpe keuzes te maken om zo kaders te kunnen scheppen voor de nieuwe opleiding. Dit vindt jaarlijks plaats aan de keukentafel in Amsterdam. De lector Performatieve Maakprocessen, Nirav Christophe, faciliteert en toont zich een waardig gastheer, hij neemt ons mee in het proces. In verschillende rondes tekenen we de opleiding uit, bespreken we de dilemma’s, slaan bruggen tussen vakken, verbinden vakken en strepen. Iets erin? Dan moet er ook iets uit. We werken samen, maar zijn ook in de gelegenheid om af en toe even weg te lopen. Grote stappen, maar ook gefaseerd kunnen denken. Onderbouwing vraagt soms ook nog om onderzoek. “Dat wordt dan een nieuw experiment, maar wel mét de student!” We lunchen en voor de avondklok valt, leggen we onze besluiten voor aan de lector Performatieve Maakprocessen. Hij luistert en bevraagt. Daarna samen eten, na vele beslissingen mogen we echt ontspannen. Nu, drie jaar later, verheug ik mij nog steeds op dit moment. Echter waar er de eerste keer nog sprake was van grote spanning en betrokkenheid (de belangen waren torenhoog), is het nu vooral genieten van dit werk, het is voortbouwen op een mooie opleiding.

Hoe al deze lijnen elkaar gaan beïnvloeden

De puzzelstukjes vallen in elkaar: de docenten gaan met elkaar aan het werk, experimenteren, en meerdere docenten delen hun onderzoek in hun lessen met de studenten. Deze docenten nemen dan de vragen van studenten, hun nieuw verworven kennis en verwachtingen mee naar de leerlijn-overleggen, docentmiddagen en de peer review, zodat we in de jaarlijkse curriculumbijeenkomst aan de keukentafel bij Nirav besluitvaardig kunnen zijn.

Mee maken inspireert

Het lectoraat Kunst en Professionalisering biedt gelegenheid aan diverse mensen om kennis en reflecties te delen. Zo bouwen we aan nieuw, door het team gedragen onderwijs. Er is aandacht voor en met elkaar, aandacht voor het willen leren van- en met elkaar, en samenwerken aan de opbouw van het curriculum.

Uitgangspunt is: gaan voor ieders professionele eigenzinnigheid op basis van de eigen persoonlijkheid. Wie ben ik en waar sta ik voor? Waar streef ik naar? We delen in kringen, zoeken samen naar ervaringen die raken, waardoor je op een andere manier

Op een dag

Op een dag

Hou je op een jongen te zijn.

Maar je speelt

nog met je oude speelgoed.

Je vindt alle oude engelen aardig

Zoals je vroeger deed,

En denkt dat ze meisjes zijn,

Mooie meisjes.

Je denkt dat ze zijn zoals jij

Toen je jong was,

Maar je bent oud,

En sterft en wordt koud.

–Kurt Schwitters

Quote: 'Het Wilde Westen'
 Maangezichten / briefwisseling
 Voorstelling, die ik zag eind
 november 2016
 Bart speelt, de jongere dame weert
 zich kranig op de vloer van het theater.
 Aandacht van de één en de ander gaat
 over en weer. Werd ik als argeloze
 toeschouwer toch maar weer mee op
 reis genomen. Wanneer de muzikant
 en de actrice samenspelen wordt het
 spannend, soms bedwelmend, in
 vervoering en dan weer op gepaste
 afstand. Leerzaam, esthetisch,
 poëtisch en soms een tikkeltje ruig.

Quote: host in de openbare les van
 het lectoraat van 29 september
 Eerste ronde.
 Host aan een tafel.
 Samen eten aan een tafel met 5
 personen.
 Mensen voorstellen aan tafel met
 kaartjes, jaarboek.
 Citaat/moment/gedachte.
 Wat haal jij hieruit.

Tweede ronde
 Praktijk tastbaar maken en delen.
 Kenmerkend praktijkmoment
 benoemen. Hoe je doet en werkt.
 Let op: niet beschouwen.
 Eventueel nog een toetje halen.
 En daarna meedoen in de voorstelling.

met elkaar in gesprek komt, tekens afgeeft, initiatief neemt en opeens betekenis ervaart. Vanuit diverse opleidingen nemen docenten deel aan het onderzoek in Connecting Conversations en in de Maitlandsessies. Wanneer ik mijn aantekeningen nog eens doorlees, denk ik "wat is er veel gebeurd!" en mijn repeterende vraag aan de lector Kunst en Professionalisering: hoe weinig is er eigenlijk vastgelegd van al die bijzondere ontmoetingen? Alleen als herinneringen beschikbaar voor diegenen die erbij waren.

Een paar voorbeelden Na 1 jaar

Het afgelopen jaar heeft het lectoraat via kenniskringen, workshops en werkplaats een wezenlijke bijdrage geleverd aan teambuilding, aan de ontwikkeling van andere en nieuwe werkvormen en heeft het belangrijke ingrediënten geleverd voor de herijking van het curriculum. Onderzoekers hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van nieuwe modules en hebben daarnaast nieuwe, andere werkvormen uitgetoetst in bestaande modules. Inspiratie, fascinatie, onderdompeling, clustering van vakken, maken als onderzoek, diversiteit, gezamenlijk introductiekamp, lerend vermogen, vereenvoudiging van beoordelingsformulieren: op allerlei fronten komt men in actie. Intussen spreken we over 'de makende speler', 'de docerende maker', 'de onderzoekende begeleider'. We onderzoeken de verbindingen tussen de vakken, de leerlijnen, de studeerbaarheid, en eindelijk krijgen we na een jaar inzicht in hoe we het programma evenwichtiger kunnen maken.

Aan de onderzoekers worden tijdens het evaluatiemoment diverse vragen gesteld. Wat is er nodig om de uitkomsten te verbinden aan school of opleiding? Hoe ontvangt in dit geval de opleiding de resultaten? Hoe neem je de ingezette processen mee in het eigen verhaal van de opleiding? Zijn er nog andere curriculaire aanpassingen in aantocht waar de onderzoeken aan kunnen bijdragen? Er wordt gewerkt aan een jaarboek. De volgende stap is om de opgedane kennis en vaardigheden nog verder te verdiepen en te verankeren in de lessen, leerlijnen en de zichtbaarheid vergroten naar het team, naar de studenten en naar het werkveld. Hoe krijgen we de winst of opbrengst vertaald naar handvatten? Naar vaardigheden? Via Musework? Gedacht wordt aan een minor.

Nieuwe ontwikkelingen Play Time voor studenten

Studenten kiezen op basis van hun leervraag een serie workshops. De vraag ontstaat vanuit de actualiteit en op basis van wat er speelt in het huidige theater. Het gaat om spelen in de ruimste zin van het woord. De workshops sluiten aan op het eigenaarschap dat de studenten in jaar 3 en 4 willen verwerven.

Play Time voor docenten

Tijdens studiejaar 2016-2017 wordt een vijftal Play Time avonden voor docenten georganiseerd. Naast de onderzoekers, kunnen tien collega's per keer deelnemen. Elke avond is onder leiding van één of twee docenten. De avonden worden op een muzische wijze vormgegeven. De onderzoekers kunnen worden ingezet om vormen, die ze bij het lectoraat hebben geleerd en/of ontwikkeld, in te zetten, en over te dragen aan de collega's. De gesprekken erna gaan vaak over proberen de grenzen tussen docent en student meer op te heffen: op zoek naar gelijkwaardigheid. Waar en hoe kunnen zij elkaar ontmoeten? Bevragen? En als gelijken op de vloer staan buiten de structuur en hiërarchie van lessen? Er mogen hier onderwerpen aan bod komen waar te weinig ruimte voor is binnen de structuur van alledag. Collega's kunnen onderwerpen en thema's aandragen. Waar ligt de vrije ruimte binnen de strakke structuur? En waar willen wij als docententeam dat de vrije ruimte ligt? We mogen hier al 'spelend' elkaar bevragen, nieuwe verbindingen ontdekken door 'te doen'. Wat neemt iemand aan nieuwe expertise mee van buiten de opleiding? Collega's van andere opleidingen worden regelmatig gevraagd hun stem te laten klinken. Niet vervallen in discussies, niet blijven hangen in problemen of blijven zoeken naar oplossingen is de waarschuwing; dat is soms best lastig. We zijn vaak toch op zoek naar resultaat. Willen meten en weten. Doel is nu het kennismaken met muzische/performatieve werkvormen door ze te ervaren. Elkaar als mens, maker en docent beter leren kennen, verbindingen te leggen tussen vakken, en samen plezier ervaren. Wat is de waarde van een muzische benadering? En hoe dragen we dit over op-, of geven we dit door aan de studenten? Een kwetsbaar goed. Play Time zorgt voor een klimaat waarbinnen collega's elkaar gemakkelijker benaderen. Het stimuleert dat we ons veel meer bewust ervan zijn het curriculum te benaderen vanuit het perspectief van de student. Hierdoor zijn ineens besluiten over herijking niet heikel, maar worden ze met open vizier aangegaan.

"Kunst maken is een proces waarin we uiting kunnen geven aan wat in ons leeft, aan wat we menen te zien en te begrijpen. Zo kunnen we onszelf verrassen en anderen stimuleren dat ook te doen. Als we kunst beleven (ook een vorm van maken), verandert er iets in onze hersenen dat ons even bevrijdt van het geharrewar dat zich normaal in ons brein afspeelt."

-Dirk Monsma, *Kijk ik kan zilver maken*

“Het innerlijke leven blijkt de kiem voor een krachtig vermogen tot gezamenlijk handelen en collectieve verandering.”

–David van Reybrouck

Na twee jaar

In het studiejaar '16-'17 biedt het lectoraat meer, en ook flexibeler mogelijkheden om samen te werken. Een eigen en ook eigenzinnige aanpak kan worden uitgediept. De reflectie op- en de ontwikkeling van het eigen docentschap staan centraal. De leergang Muzische Professionalisering wakkert het denken aan, reikt nieuwe vormen aan en begeleidt de onderzoeker in zijn eigen onderwijspraktijk.

We gaan veel meer onderling samenwerken op de School of Theatre. Allerlei collega's nemen initiatieven. We maken afspraken met de opleidingen Writing for Performance en Theatre Design over studentsamenwerking. Van jaar tot jaar willen we ontmoetingen organiseren, waardoor studenten op speelse wijze werken aan hun netwerk. We willen graag een Play Time voor docenten en voor studenten, en vooral ook voor beide groepen samen. Dat laatste is niet helemaal gelukt. Het kon niet gefaciliteerd worden. De uitwisseling met de toneelschool uit Istanbul draagt bij aan internationalisering en digitalisering, ook aan internationalisering @home. Het Afrovibes Festival sluit goed aan bij de huidige tijd.

Maakvaardigheden voor de tweedejaars

Maken-op-locatie wordt ontwikkeld door Anouk Saleming en Elike Roovers en aan dit project wordt nu ook vanuit de opleiding Theatre Design bijgedragen.

We geven de studenten de mogelijkheid om een artistiek inhoudelijke mentor te kiezen. Daar wordt zeker het eerste jaar gretig gebruik van gemaakt.

Nu, na twee jaar, wordt hier minder gebruik van gemaakt. Ik heb de indruk dat het contact tussen student en docent toegankelijker en deels laagdrempeliger is geworden en dat de behoefte om nog een aparte mentor te hebben daardoor minder groot is.

Er komen veel onderwerpen aan bod, o.a. reflectievormen, studeerbaarheid van programma's, competenties en toetsvormen zichtbaarder verankeren in het curriculum, etc. Docenten durven steeds vaker hun eigen programma bij te stellen, aan te scherpen of radicaal te veranderen. Dit heeft te maken met de nieuwe grondhouding: de bereidheid om samen te onderzoeken en de ruimte te pakken om te experimenteren met nieuwe werkvormen in lessituaties. De les wordt zodoende veel meer een onderzoek voor beiden. Waar men eerder een programma afdraaide, wordt nu een appèl gedaan op gezamenlijke verantwoordelijkheid. De rol van studenten bij de herijking wordt een belangrijke schakel in het traject. Aan hen

worden in een vroeg stadium mogelijke veranderingen voorgelegd, ze worden bevraagd over de samenhang, de missing links, ze kunnen hun eigen actuele onderwerpen inbrengen. Rondom deze onderwerpen organiseren we gesprek, debat en lezingen.

Na 3 jaar

We hebben de afgelopen jaren het pad geëffend voor de nieuwe competentie-set van de opleidingsprofielen voor de kunstvakdocent. Van zeven zijn we teruggegaan naar vijf competenties. De kennisbasis wordt niet meer apart aangeboden, maar geïntegreerd, en ter compensatie wordt een addendum voor kunst- en cultuurgeschiedenis voor de bovenbouw van havo en vwo ontwikkeld. Invloedrijke initiatieven, zoals Onderwijs 2032, brengen de waarde van kunst en creativiteit extra onder de aandacht. Er wordt in het onderwijs steeds vaker gedifferentieerd, integraal, thematisch en vakoverstijgend gewerkt. Verbeeldingskracht en 'makersvaardigheden' zijn aan de docentkant waardevol bij het vormgeven van vernieuwende lespraktijken. Esthetiek, expressie en identiteitsontwikkeling zijn belangrijke elementen van de 'bildung' van leerlingen.

Bij alle vernieuwingen blijft een sterk kunstenaarschap de bron en de identiteit van de kunstvakdocent. In de afgelopen jaren hebben we hard gewerkt om bovenstaande te realiseren samen met het team en de docenten, die als onderzoekers betrokken waren bij het lectoraat Kunst en Professionalisering. Samen met studenten, docenten en medewerkers.

Zeker in de beginfase ligt de kracht daar waar veel is opengebroken. In de vervolgfase ligt 'ie waar men experimenteert met nieuwe werkvormen als bouwstenen voor de curriculumveranderingen. De onderzoekers blijven aan het werk, je ziet het aan hun attitude: speels en luchtig gooien ze balletjes op. Het werkterrein verplaatst zich naar andere opleidingen, en niet alleen binnen de HKU, maar zelfs naar andere teams van hogescholen en ook naar andere werkvelden dan onderwijs.

“Mededogen is geen deugd, maar een keuze. Het is niet iets wat we al dan niet hebben, maar iets wat we besluiten te betonen.”

–Brené Brown, *Niemand wordt geboren met haat*

Hoe studenten naar de ontwikkelingen kijken.

Wat is er veranderd de afgelopen jaren voor studenten van jaar 4: hoe kijken ze nu naar de opleiding in februari 2018? Ik heb drie studenten gevraagd om hun indrukken te delen en daarmee te schetsen dat de lector en de onderzoekers wel degelijk van waarde zijn geweest voor het proces van samenwerken in de opleiding en daarbuiten.

De profielen laten zien hoe belangrijk de opleiding het vindt dat studenten in dat enorme en dynamische spectrum leren hun vraagstukken te formuleren en zich te blijven ontwikkelen: als onderzoekers, als verbinding-kunstenaars, als pedagogen die een belangrijke taak hebben bij de ontwikkeling van vaardigheden voor de 21e eeuw.

Luisteren met aandacht, flexibiliteit en eigenaarschap

Merel: “wat ik goed vind aan de opleiding is dat de docenten altijd willen luisteren en willen meedenken, ook in drukke periodes.

Naarmate de studie vordert word je benaderd als collega, dat is fijn, veel studenten hebben deze vrijheid nodig om een eigen weg in te slaan. Docenten zorgen voor een veilig vangnet op weg naar een werkveld waarin je wordt verwacht zelfstandig te zijn.”

Maike: “er wordt ontzettend goed geluisterd naar de studenten en op basis daarvan worden er dan ook steeds kleine dingen veranderd.

Hoe studenten naar de ontwikkelingen kijken

Wat is er veranderd de afgelopen jaren voor studenten van jaar 4?

Hoe kijken ze nu naar de opleiding, in februari 2018? Ik heb drie studenten gevraagd om hun indrukken te delen. Deze reflecties laten zien hoe belangrijk de opleiding het vindt dat studenten in dat enorme en dynamische spectrum leren om hun vraagstukken te formuleren en zich te blijven ontwikkelen: als onderzoekers, als verbindingkunstenaars, als pedagogen die een belangrijke taak hebben bij de ontwikkeling van vaardigheden voor de 21e eeuw.

Luisteren met aandacht , flexibiliteit en eigenaarschap

Merel: “wat ik goed vind aan de opleiding is dat de docenten altijd willen luisteren en willen meedenken ook in drukke periodes. Naarmate de studie vordert word je benaderd als collega, dat is fijn. Veel studenten hebben deze vrijheid nodig om een eigen weg in te slaan. Docenten zorgen voor een veilig vangnet op weg naar een werkveld waarin je wordt verwacht zelfstandig te zijn.”

Maike: “er wordt ontzettend goed geluisterd naar de studenten en op basis daarvan worden er dan ook steeds kleine dingen veranderd. Zo is er bijvoorbeeld het vak Play Time bijgekomen, wat beantwoordde aan onze behoefte om meer spellessen te krijgen. Dit geldt voor onderzoek in de manier van bespreken in de vorm van literatuur en scènes. Er is flexibiliteit aanwezig om deadlines te verschuiven, zodat de studeerbaarheid beter wordt en het eigenaarschap wordt vergroot. EDU is nu veel meer verbonden met andere opleidingen, de toegankelijkheid naar andere opleidingen is vergroot, samenwerking is niet alleen een kans maar een mogelijkheid. EDU maakt nu echt deel uit van de school sinds twee jaar hebben wij ook een ‘wall of fame’.”

Kiefer: “contact met docenten is persoonlijker geworden. De sfeer bij gesprekken en begeleiding is in de loop van de jaren veranderd van docent tot student. Het door alle ervaringen toegenomen vertrouwen in je eigen kunnen krijgt waarde door stimulans van docenten. In de aangeboden vakken en werkvormen wordt heel goed geluisterd naar studenten. Er is veel ruimte om een eigen invulling te geven aan projecten, wat creativiteit stimuleert. Docenten bepalen mede hierop de vakinhoud. De opleiding vraagt om een grote mate van flexibiliteit. De onderdompeling geeft een heldere blik op ons werkveld.”

De eerste maanden van 2018

Het lectoraat Kunst en Professionalisering gaat zijn laatste jaar in, voor de tweede periode ligt er al een duidelijke opdracht. Het is nu februari en ik draag de studieleiderstaken over aan een tijdelijk zelfsturend team.

Dat is zo besloten door het College, nu de directeur iets sneller dan verwacht is vertrokken. Wanneer de vacature is ingevuld zal in overleg onderzocht en vastgesteld worden hoe aansturing definitief wordt vormgegeven.

Hoe houdbaar zijn de vernieuwingen die ooit voorkwamen uit wensen en noodzaak van team en studenten?

De nieuwe opleidingsprofielen kunnen de onderlegger zijn. Echter, het bevragen blijft noodzakelijk. Het aanscherpen van het curriculum moet telkens weer afgestemd en gemotiveerd onderbouwd worden.

Op 17 maart verzorgde het lectoraat Kunst en Professionalisering het ochtendprogramma voor de Landelijke Beroepsvereniging Drama en op 17 mei, tijdens het lectoraatsfestival, worden de opbrengsten van de afgelopen jaren gepresenteerd.

Ten slotte

In de afgelopen vier jaar is de opleiding cruciaal veranderd. In het team zijn docenten veel bereidwilliger geworden om open naar het curriculum te kijken. Deze veranderstrategie betekent veel voor het organiserend vermogen van het team. Muzen zijn niet alleen een werkvorm, maar ook bewust de onderlegger van het artistieke onderzoek geworden.

We durven veel vaker te experimenteren, proberen nieuwe vormen uit, werken veel meer samen met de student aan eigenaarschap. We nemen initiatief om op mensen af te stappen, de buitenwereld veel meer binnen te halen, waardoor we met allerlei nieuwe en verrassende partners gaan samenwerken. Niet alleen de docenten en de studieleider, maar ook de studenten dragen aan en durven steeds meer nieuwe uitdagingen aan te gaan. Er zijn tal van nieuwe modules ontwikkeld: geïntegreerd leren, werkvormen vanuit ander perspectief, tal van collega’s hebben een andere en nieuwe houding ontwikkeld op leren, benaderen nu steeds vaker verandering als kans in plaats van probleem en durven daadwerkelijk met gedachtes te spelen.

Zo is er bijvoorbeeld het vak PlayTime bijgekomen, wat beantwoordde aan de groeiende behoefte om meer spellessen te krijgen. Dit geldt voor onderzoek in de manier van bespreken en vorm van literatuur en scènes.

Er is flexibiliteit aanwezig om deadlines te verschuiven, zodat de studeerbaarheid beter wordt en het eigenaarschap wordt vergroot.

EDU is nu veel meer verbonden met andere opleidingen, de toegankelijkheid naar andere opleidingen is vergroot, samenwerking is niet alleen een kans maar een mogelijkheid. EDU maakt nu echt deel uit van de school sinds twee jaar hebben wij ook een ‘wall of fame’ .

Kiefer: contact met docenten is persoonlijker geworden. De sfeer bij gesprekken en begeleiding is in de loop van de jaren veranderd van docent tot student. Het door alle ervaringen toegenomen vertrouwen in je eigen kunnen krijgt waarde door stimulans van docenten.

In de aangeboden vakken en werkvormen wordt heel goed geluisterd naar studenten. Er is veel ruimte om een eigen invulling te geven aan projecten, wat creativiteit stimuleert. Docenten bepalen mede hier op de vakinhoud.

De opleiding vraagt om een grote mate van flexibiliteit, de onderdompeling geeft echter een heldere blik op ons werkveld.”

“Mezelf heb ik altijd beschouwd als een toerist in de dans en ik vond dat erg aangenaam. Het zorgde ervoor dat ik minder behoefte had te rekenen met professionele standaarden.”

“Het heeft zin om jezelf regelmatig af te vragen of je niet te zeer in jezelf bent gaan geloven. Dat lijkt me een teken van sterkte.”

–Jan Ritsema, theatermaker

Innovaties en elkaar spelend bevragen, de eigen verantwoordelijkheid in teams versterken, elkaar bevragen in allerlei vormen gaat gewoon door. Proeftuin en goed werk zijn daarbij leidende principes. Nu staat het expliciteren van die principes centraal: de impliciete theorie vanuit het performatieve beschouwen en beschrijven expliciet maken; de bijna onnavolgbare onderzoeksuitkomsten toch transfereren naar de schoolgemeenschap, naar de docenten en de studenten; de lerende organisatie vastleggen in deugden.

En zijn we dan klaar?

Met dank aan; Marinda Verhoeven, Bart van Rosmalen, Hanke Drop, docententeam opleiding theaterdocent, Leo Capel, Nirav Christophe, Connie Wiese, Thecla Oliedam en allen waarmee ik hierover heb gesproken maar die ik niet heb opgevoerd.